

http://bizyazariz.com/images/fbfiles/images/180px_Avicenna_Persian_Physician.jpg

Ýbn-i Sina (980-1037)

Eserleri Batý dillerine Latince yoluyla çevrilerek Avicenna diye pöhrete ulaþan Ýbni Sinâ...

Büyük Türk bilginidir. Ailesi Belh'ten gelerek Buhara'ya yerleşmişti. Ýbni Sinâ, babası Abdullah, maliyeye ait bir görevle Afþan'da orada dođdu. Olađanüstü bir zekâ sahibi olduđu için daha 10 yaþýndayken Kur'an-ý Kerim'i ezberledi. 18 yaþýnda çađýnýn bütünü öđrendi. 57 yaþýndayken Hemedan'da öldüđü zaman 150'den fazla eser býraktý. Eserleri Latince'ye ve Almanca'ya çevrilmiþ, tıp ve felsefe alanýnda Avrupa'ya ýþýk vermiþtir. Onu Latinler Avicenna adýyla anarlar ve eski Yunan bilgi ve felsefesinin aktarıcýsý olarak görürler.

Ýbni Sinâ, daha çocukluđunda, çevresini hayrete düþüren bir zekâ ve hafýza örneđi göstermiþtir. Küçük yaþta çađýnýn bütünü, ilmi ve gece okumakla vakit geçirir, mum ýþýđýnda saatlerce, çođu zaman sabahlara kadar çalıþýrdý. Pek az uyurdu. Kafası öylesine ki, uyanýk iken çözemediđi bir takým meseleleri uykusunda çözer ve uyandıđý zaman cevaplandırmýþ bulurdu. Bir keresinde, metafiziđini inceliyordu. Defalarca okuduđu halde bir türlü esasýný kavrayamamýþtı. Buhara çarþýsýnda gezerken sergide bir kiþi Mezat tellâlý, bunu satýn almasýný, bu sayede birçok meseleyi kolayca halledebileceđini söyledi. Bir mezat tellâlýnýn bildiđi kitabı bilememek, Ýbni Sinâ'ya çok güç geldi. Onun okuma huyunu herkes öđrendiđi için, bilhassa kitap satýcýları kendisini tanıyorlar ve kendisine tavsiye edilen Fârabî'nin Aristo'ya ait þerhini satýn aldı. Bir defa okumakla, o çözemediđi noktaların büyük bir açýklýđa kavuþtuđunu gördü: Pükür sana Yârabbi! diye secdeye kapandı ve Fârabî'nin yolunda fukaralara sadaka dađýttý. Oysa, Ýbni Sinâ zaman Fârabî otuz yaþýndaydı ve bu olay geçtiđi sýrada da hayattaydı.

Buhara Emiri Nuh Ýbni Mansur'u ađýr bir hastalıktan kurtardı ve bu yüzden de Samanođulları sarayýnýn kütüphanesinde çalıþtırıldı. Bu sayede pek çok eseri elinin altýnda bulduđu için vaktini kitap okumak ve yazmakla geçirdi. Hükümdar öldüđü zaman o, henüz yirmi yaþýndaydı ve Buhârâ'dan ayrılarak Harzem'e gitti: El-Bîrâ»ni gibi büyük bir pöhret ve deđerin, onun çalıþkanlıđýna, bilgilerine, kendisini yanýna kabul etmesi, beraber çalıþması, hakkýnda kıskançlıđa yol açtı. Bu yüzden takibata bile uđradý. Harzemli barýnamayarak yeniden yollara düþtü. Þehirden þehre doluparak nihayet Hemedan'a kadar geldi ve orada kalmaya karar verdi.

Ýbni Sinâ, çođu fizik, astronomi ve felsefeyle ilgili olarak 150 civarýnda eser yazmýþtı. Farsça olan birkaçý dýþýnda bunların hepsi Arapça'dýr. Çünkü o devirde ilim eserlerini Arap diliyle yazmak âdetti. Arapça'ya bu bakýmdan deđer verilirdi. Bilhassa tıp ilmine araþtırmaları son derece orijinal ve dođrudur. Bu yüzden dođu ve batý hekimliđine kelimenin tam anlamýyla, 600 yıl, hükmetmiþtir. Kendisinden sonra yetiþen Gazâli, Fârabî'yi' ondan öđrenmiþtir. Düþünce ve anlayýþ bakýmýndan Ýbn-i Sina, Farabî ile Ýmam Gazâli bir köprü vazifesi görür. Yunan felsefesini Ýslâm ilmi olan Kelâm ile, yâni Tanrı bilgisiyle bađaptýrmaya uđraþmýþtır. Eđer o geleneği Farabî'nin kurduđu temel Gazâli'nin yorumuyla geliþtirmeyecek, arada büyük bir boþluk hasıl olacaktır.

Eserleri Batý dillerine Latince yoluyla çevrilerek Avicenna diye pöhrete ulaþan Ýbni Sinâ, yanlýp olarak bir süre Avrupa'da Ýrânlýlar ve filozof olarak tanýnmýþtır. Bunun da sebebi, eserlerini Türkçe yazmamýþ olmasýndandır... Bununla beraber, batýlýlar da kendisini Hâkim-i Týb, yani hekimlerin piri ve hükümdarı olarak kabul etmiþlerdir. 16 yaþýndayken pratik hekimliđe baþlayan Ýbni Sinâ, resmî saray doktorluđu da yapmýþtır. Ama pöhreti her ne kadar tıp ilmiyle ilgiliyse de asýl kipiildi, Ortaçađda uzun süre tartýþma konusu olan Tanrı varlıđýnýn mutlak bir zorunluluk olduđu konusundaki Kelâm meselelerine getirdiđi kesin çözüm yolundan ileri gelmektedir.

Matematik, astronomi, geometri alanlarında geniþ araþtırmaları vardýr. Ýnsan bilgisinin Tanrıyy ve kâinatı mutlak þekilde anlama elveriþli olmadýđýný söylerken, aklýn varlıđýný kabul eder. Ýnsandan bađýmsýz bir ruhun varoluþu, Ýbni Sinâ'ya göre Tanrıdar ve delildir. Ýbni Sinâ, tıp araþtırmaları yaparken bazı hastalıkların bulupmasýnda göze görünmeyen birtakým yaratýkların etkisi olan mikropların varlıđýný sezmiþ ve bu bilinmeyen mahluklardan eserlerinde sýk sýk bahsetmiþtir. Mikroskobun henüz bilinmediđi bir devirde böyle bir yargýya varmak çok ilginçtir.

Pifa adlı eseri bir felsefe ansiklopedisidir. Diđer eserlerine gelince bunlar arasýnda en tanýnmýþ olanlarından: el-Kanun fi't-Týb isimli kitabý tamamen bir tıp ansiklopedisidir. Necât ve Ýþârât adlı kitapları ve Aristo'nun felsefesini anlatan yirmi ciltlik Kitâbü'l-Ýþârâtta gelen eserlerindedir. Ýbni Sina kimya alanında da çalıþtı ve önemli keþiflerde bulundu. Bu hususta Berthelet, kimya ilminin bugünkü hale gelmesinde Ýbni Sina'nın büyük yardımı olduđunu söyler. Bu çalıþmaları ve etkileriyle Ýbni Sina Dođu ve Batý'da büyük bilginlerden biri oldu. Bütün bunlardan baþka Ýbni Sina çok güzel þiirler yazdı. Hatta Türkçe olarak yazmýþ olduđu þiirler de vardýr.

Ýbni Sina, 1037 tarihinde Hemedan'da mide hastalıđýndan öldü.

Ýbn-i Sina'nın asýl büyüklüdü doktorluğundadır. Pifâ adýndaki 18 ciltlik ansiklopedisi, ismine raðmen týptan çok matematik, fizik, teoloji, ekonomi, siyaset ve musiki konularýný içine alır. Onun týp baheseri, kýsaca Kanã»n diye bilinen el-Kanã»n Fi't-Týb adlý kitabýdır. Eser, fizyoloji, hýfzýssýhha, tedavi ve farmakoloji bahislerine ayrılmýptýr. Konular dikkatle incelendiðinde Ýbn-i Sina'nın bugünkü týp için bile geçerli olan pek çok ileri görüþleri bulunduðunu; mesela mikroskop olmadýðý halde, hastalýklarýn mikrop m benzer yaratýklarca meydana getirildiðini sezebildiðini görürüz.

Ýbn-i Sina'nın Kanã»n adlý eseri XII. yüzyýlda Latince'ye çevrildi ve Batý týp aleminde bir patlama tesiri yaptı. Roma'nın Galen Er Razi de ilimde eriþtikleri tahtlarýndan indirildiler ve çaðýn Fransasýnýn en meþhur týp fakülteleri olan Montpellier ve Lauvain Üniversiteleri'nin temel kitabý Kanã»n oldu. Durum XVII. yüzyýlýn ortalarına kadar böyle devam etti ve Ýbn-i Sina, 700 yýl Avrupa týp hocasý oldu. Altý yüzyýl önce Paris Týp Fakültesi'nin kütüphanesinde bulunan 9 ana kitabýn en bapýnda Ýbn-i Sina'nın Kanã almýptýr.

Bugün hala Paris Üniversitesi'nin týp fakültesi öðrencileri St. Germain Bulvarý yanýndaki büyük konferans salonunda toplanýkları iki Müslüman doktorun duvara asýlý büyük boy portresiyle karpýlabýrlar. Bu iki portre, Ýbn-i Sina ve er-Razi'ye aittir.

Ýbni-Sina ve Felsefe

Ýslam filozofu. Aristotelesçi felsefe anlayýpýný Ýslam düþüncesine göre yorumlayarak, yaymaya çalıþmýþ, görgücü-usçu bir yö katkıda bulunmuştur.

Buhara yakýnlarında Hormisen'de doðdu, 21 Haziran 1037'de Hemedan'da öldü. Gerçek adý Ebu'l-Ali el-Hüseyin b. Abdullah Ýbn Sina'dır. Babasý, Belh'ten göçerek Buhara'ya yerleþmiþ, Samanoðullarý hükümdarlarýndan II. Nuh döneminde sarayla iliþki kurn yüksek görevler almýþ olan Abdullah adlý birisidir. Ýbn Sina, önce babasýndan, sonra çaðýn önde gelen bilginlerinden Natilî ve Zahid'den mantýk, matematik, gökbilim öðrenimi gördü. Bir süre týpla ilgilendi, özellikle, hastalýklarýn ortaya çýkýþ ve yayýlýþ ne araþtırdý, saðlýtýmıla uğraþtı. Bu alandaki baparısy nedeniyle, II. Nuh'un özel hekimi olarak görevlendirildi, onu saðlýða kavuþtu dönemin önde gelen týp bilginlerinden biri olarak önem kazandı.

Ýbn Sina'nın felsefeye karpý ilgisi deney bilimleriyle baplamýþ, Aristoteles ve Yeni-Platoncu görüþleri incelemekle geliþmiþtir. Ýslam Yunan filozoflarýnýn görüþlerini yorumlayan ve eleþtiren Ýbn Sina'nın ele aldýðý sorunlar genellikle, Aristoteles ve Farabi'nin düþünceleriyle baðýmlýdır. Bunlar da, bilgi, mantýk, evren (fizik), ruhbilim, metafizik, ahlak, tanrıbilim ve bilimlerin sýnylandýrýlan Belli bir düþünce dizgesine göre yapýlan bu düzenlemede her sorun baðýmsýz olarak ele alýnýp çözümlüne çalıþýlýr.

Bilgi sezgi ile kazanýlan kesin ilkelere göre sonuçlama yoluyla saðlanýr. Bu nedenle, bilginin gerçek kaynaðý sezgidir. Bilginin olupmasýnda deneyin de etkisi vardýr, ancak bu etki usun genel geçerlik tapýyan kurallarýna uygundur. Ona göre "bütün bilgi türü usa uygun biçimlerden olupur." Bilginin kesinliði ve doðruluðu usun genel kurallarýyla olan uygunluðuna baðlýdır. Us kuralları, in anlyðýnda doðuþtan bulunan, deðiþmez ve genel geçerlik tapýyan ilkelerdir. Sonradan, duyularla kazanýlan bilgi için de bu kural uygunluk geçerlidir. Deney verileri us ilkelerine göre, yeni bir iplemden geçirilerek biçimlenir, onların bundan öte bir önem ve anlamý yoktur. Çeliþmezlik, özdeplik ve öteki varlýk ilkeleri, usta bulunur, deneyden gelmez.

Ýbn Sina'ya göre varlýk, tasarlamakla baðlantılıdır. Bütün düþünülenler vardýr ve var olanlar tasarlanabilen düþünülür biçimleri nedeniyle, düþünmekle var olmak özdeptir. Atomcu görüþün ileri sürdüğü nitelikte bir boþluk yoktur. Uzay ise, bir nesnenin kapladığı yüzüdür. Varlýk kavramý altýnda toplanan bütün nesnelerin deðiþmeyen, sýny ve niteliklerini koruyan belli bir yeri vardýr. Devini nesnenin uzayda eyleme geçipidir.

Mantýk insaný gerçeklere ulaþtırmaz, yalnız birtakým yanýmalardan korur. Düþünme yetisi gerçeði kavramak için mantýktan ge olarak yararlanır. Düþünme eyleminin saðlýklý olmasý için mantýk, ilkeler ve kurallar koyabilir, anlykta bulunan ve bilinen bilgiler yola çýkarak, bilinmeyenleri saptama olanağı saðlar. Bu özelliði nedeniyle, mantýk, düþünmenin genel kurallarýný bulan, düzenli kurallar arasýndaki gerekli baðlantýyı ve birliði kuran bir bilimdir. Mantýk kuralları, genel geçerlik tapýyan ve deðiþmeyen kesin kurallardır. Mantýğın kavramlar ve yargýlar olmak üzere iki alaný vardýr. Her bilimsel bilgi ya kavram ya da yargýlara dayanýr. Kavram, ilk bilgidir ve terim ya da terim yerine geçen bir nesneyle kazanýlýr. Yargý ise, tasýmla kazanýlýr.

Mantýğın konusu incelenirken, taným temel alınmalýdır. Tanýmlar birbirlerine baðlandýklarýnda, kanýt ve çýkarýma varýlýr. Ka tekil bir algýdır (sezgi). Yargý ise, iki tekil terim arasýndaki iliþkidir. Kavramlar, açýk ve kapalý belirleme olarak ikiye ayrýlýr. Varlý töz, nicelik, nitelik, iliþki, yer, zaman, durum, iyelik, etki, edilgi gibi on kategorisi vardýr.

Ýbn Sina mantýğında en önemli yeri taným tutar. Bir kavramý tanımlamak için, bu kavramın bireylerinden biri göz önüne alýnm Tikelin belirlenmesi tümelden kolaydır. Eksiksiz bir taným yakýn cins ile yapýlmalıdır. En yetkin tanýmısa, kavramın yakýn cinsi türsel ayrımdan olupur. Taným ikiye ayrýlýr; Gerçek taným ve sözcük tanýmları.

Önermeler, yüklemli ve kopullu olabilirler. Yüklemli önerme, bir düþünce ötekine yüklendiði zaman ya onaylanýr ya da yadsýnýr. önermeler, bir ötekinin kopulu ya da sonucu olarak baðlanan terimlerde görülür. Önermeler varsayımı, nitelik ve nicelikleri bakýmýndan, tekil, belirsiz ve belirli olur. Tasým, bitişik ve ayrı olmak üzere ikiye ayrýlýr. Bitişik tasýmların öncüleri anlam bakı

sonuç önermesini içerir. Ayrık tasımlarda ise sonuç önermesi öncüllerde bulunabilir.

Tümeller, bütün varlık türlerinin olupumundan önce, Tanrı dübünçesinde, birer tanrısal kavram olarak vardır. Varlıkların olup onlara biçim kazandıran tümellerdir. Tümeller Tanrı'da ussal olarak bulunan, nesnelere ve bireylerde içkin olan, öteki de nesnelere dıybında ve anlıkla birlikte olan mantıksal tümel diye üçe ayrılır. Birinci türe giren tümel, metafiziği ilgilendirir. Ybn Sina metafiziğe girip olarak dübünür.

Fiziğin konusu madde ve biçimden oluşan nesnelere. Biçim, maddeden önce yaratılmıdır. Maddeye bir töz özelliği kazandıran biçimdir. Maddeden sonra iline gelir. Biçimler maddeye, ilinekle ise, töze katılır. Doğal nesnelere kendi öz ve nitelikleriyle bilinir. Bütün nitelikler de birinci nitelikler ve ikinci nitelikler üzere ikiye ayrılır. Birinci nitelikler nesnelere bağlıdır, ikinciler ise, nesnelere ayrı olarak varlığını sürdürür. Ybn Sina'ya göre, nesnelere evrende bulunan güç ve devinin temelini ikinci nitelikler oluşturur. Nesnelere, kendilerinde bulunan gizli güçle devinime geçerler. Bu güç ise, doğal güç, öznel güç, tinsel güç üzere güç, nesnelere doğal biçim ve yerlerle ilgili nitelikleri tabır. Çekim ve ağırlık bu türdendir. Öznel güç, nesneyi devingen ya da duruma getirir. Bunda da, bilinçli ya da bilinçsiz olma özelliği bulunur. Tinsel güç, herhangi bir organın, aracın yardımını almaktır. doğrudan doğruya bir istençle eylemde bulunmaktadır. Buna, gök katlarının özlere adı verilir. Ybn Sina'nın geliştirdiği bu güç kaynağı Aristoteles ve Yeni-Platonculuktur. Ancak, o bu güçlerin sonsuz olduğu kanısında değildir. Ona göre, zaman ve devinin kavramları da birbirine bağlıdır, çünkü, devinin bulunmadığı, algılanmadığı bir yerde zaman da yoktur.

Ybn Sina'nın felsefesinde, Aristoteles'in geliştirdiği dübünce dizgesine uygun olarak, ruh kavramının önemli bir yer tuttuğu görülgöre, biri bitkisel, öteki insanla ilgili olmak üzere, iki türlü ruh vardır. İnsan ruhu, gövdeye gereksinme duymadan, doğrudan doğ kendini bilir, bu nedenle, tinsel bir tözdür. Gövdeyi devindiren, ona dirilik kazandıran bu tözün başka bir özelliği de, yetkin dübün yeteneği anlık olmasıdır. Dübünme eylemi yaratan ruhtur, o gövdeyi gerektirmez, ancak gövde var olabilmek için tını gereksinir. İnsan ruhu gövde biçiminde değildir, ona uygun biçimleri kavramaya elverişli bir töz olduğundan, gövdesel yapıda yer alamaz. Bölünebilen öğelerden olupmuğ bir bütündür, oysa tin, bir birliktir, bölünmeye elverişli değildir, sürekli olarak özünü ve birliğini koruyan izlenimleri gövde aracılığıyla alır, anlık yoluyla kavramları, kavramlara dayanarak ona vurmayı oluşturur. Bu yüzden, gövdeyle dolaylı bir bağlantısı vardır. Ancak, bu bağlantı tin için bir olup kopulu değildir.

Canlı sorununa, gözleme dayalı bir ruhbilim anlayışıyla çözüm arayan Ybn Sina'ya göre dirilik bir bileşimdir. Doğal organların, yardımıyla bileşmesinden canlılar ortaya çıkar. Bu olay da, belli aşamalara uygun olarak gerçekleşir. İlk ortaya çıkan canlı bitki. Bitkide tohumla üreme, beslenme ve büyüme güçleri vardır. İkinci aşamada ortaya çıkan hayvanda ise, kendi kendine devinme algı güçleri bulunur. Devinme gücünden isteme ve öfke doğar. Algı gücü de, iç ve dıyb algı olmak üzere ikiye ayrılır. İnsan özünde sürecinde en üst düzeyde gerçekleşmiş bir olupumdur, bu nedenle, öteki varlıklardan ayrılır. İnsanda dıyb algı duyularla, iç beynin ön bölüğünde bulunan ortak duyu ile sağlanır. Duyularla alınan izlenimler bu ortak duyu ile beyne gider. Beynin, ön bölüğünde sonunda, tasarlama yetisi bulunur. Bu yeti duyu izlenimlerini sağlamaya yarar. İnsan için en önemli olan dübünme öz yapıcı ve bilici güçlerle donatılmıdır. Yapıcı güç (us) gerekli ve özel eylemler için gövdeyi uyarır. Bilici güç ise, yapıcı gücü yönlendirir ve ayrılan tümel biçimlerin izlerini alır. Bu biçimler soyutsa onları kavrar, değilse soyutlayarak kavrar. İnsanda iyiyi kötüden, yararlıyı yararsızdan ayıran yapıcı güçtür, bu nedenle bir istenç niteliğindedir.

Us konusunda Ybn Sina ayrı bir dübünce ortaya atmıdır. Ona göre us beş türdür. Özdeksel us, bütün insanlarda ortak olup, bilmeyi sağlayan bir yetenektir. Bir yeti olarak ipek us, yalnız, açık ve seçik olanı bilir, eyleme yöneliktir, durağan bir güç niteliğindedir. Eylemsel us, kazanılmı verileri kavrar ve ikinci aşamada bulunan ustan daha üstündür. Kazanılmı us, kendisine verilen dübünebilen nesnelere bilir. Aşama bakımından usun olgunluk basamağında bulunur. Bu aşamada usun kavrayabileceği konuları kendi özünde de vardır. Kutsal us, usun en yüksek aşamasıdır. Bütün varlık türlerinin özünü, kaynağını, onları oluşturan gücü gereksinme duymadan, bir bütünlük içinde kavrar.

İnsan, ayrıntıları duyularla algılar, tümelleri usla kavrar. Tümelleri kavrayan yetkin us, nesnelere anlama yeteneği olan etkin us olarak sağlar. İnsan usunun algıladığı ayrıntılar, kendi varlıkları dolayısıyla değil, nedenleri yüzünden vardır. Us, bu kavram nesnelere kazanabilmek için ilkin duyu verilerinden yararlanır. Sonra duyu verilerini usun genel kurallarına göre işlemey geçirir, yargıları ortaya koymada onları apar.

Yaratılıp konusunda Ybn Sina, varlığın sıralı düzeninde, "bir'den bir çıkar" ilkesine dayanır. İlk "bir", zorunlu varlık, Tanrı'dır, yalnız kendisini gerektirir. Var olma, Tanrı'nın özünden gelen gerektirir. İlk neden ilk gerçekliktir. Tanrı'dan ilk us ortaya çıkar. Çokluk bu usla bağlar. Bundan da felek ve nefsin usları türe. Her ustan da, o usun özü ve cismi olupur. Us cismi aracısız olarak devindiremeyeceği için, uslar sırasının sonunda etkin us, akıl bulunur. Ondandır dünya ile ilgili nesnelere maddesi, cisimlerin biçimleri ve insan özlere doğar. Etkin us, tümünün yöneticisidir. Yaratılıp önsüzdür ve yeri de maddedir. Madde, soyut ve tüm var olanı, nefsin eylem alanı, sınırlı ve tüm parçaların kaynağıdır. İlk us, kendisini ve zorunlu varlığı bilir. Buradan ikilik doğar. Ybn Sina kendinde olanaklı, ilk varlık için ise zorunludur. Her tikel feleğin ilk kıymıdatıcsı vardır. İlk kıymıdatıcsıları eyleme sokan tinsel varlıklardır. Her feleğin de iyiliğini dübünme kıymıdatıcsı bir nefsi vardır. Nefsin eylemi, etkin usla ulaşıp.

Evrenin varlığı, zorunlu olan, Tanrı'yı gerektirir. Başka bir varlığın etkisiyle var olan evren sonsuz olamaz. Devinme, nesnenin özünde saklı güçten doğar. Her nesnenin özünde devindirici bir güç vardır. Nesne kendini kendinin etkin öznesi değildir. Bu güç biçim de kazandıran.

Ybn Sina metafiziği genelde Aristoteles metafiziği ile Yeni-Platonculuk ve Kelam'ın birleşimidir. Konusu, ilkler ilki, tüm olupların, yaratılıpın, varlık bütününe kaynağı olan Tanrı'dır. Tanrı, bütünlüğü nedeniyle nesnelere, olay ve eylemlere görünüp alanı.

vardır, yok olamaz.

Varlık üç bölüme ayrılır:

1- Olanaklı varlık, nesnelere ilgili deşipimin, olup ve bozulmanın egemen olduğu varlıktır. Bu varlık ortamında görülen ne varsa bir süre içinde başlar ve biter.

2- Kendiliğinden olanaklı varlık. Olanaklı olmasına karşın, ilk nedenle ilişkilerinden dolayı zorunluluk kazanır. Tümellerin, yasa bulunduğu evren. Gökkürelerin usları böyledir.

3- Kendiliğinden zorunlu varlık, ilk neden ya da Tanrı'dır. Deşipmez ve çöğalmaz. Çokluklar ondadır. Tanrısal zorunluluk ilkesi yaratılanların da temel ilkesidir.

Ybn Sina'nın benimsediği tanrıbilim dört ana konuyu içerir; Evren, ötedünya, ahiret, peygamberlik, Tanrı.

Evren yaratılmıştır. Yaratıcı ve varedici Tanrı'dır. O Kelamcılar'ın dediği gibi özgün yapıcı deşildir, zorunludur. İlk neden önsuzdur. Evrenin yaratılması, Tanrı'nın daha önceden varolupunu gerektirir. Evrenin bütününde yer alan gök katları tanrısal evrenin varlıklarıdır, bunların özleri meleklerdir. Madde dünyasında olup ve bozulma vardır. Onların tanrısal niteliği yoktur. Bu yaratma olayı da bir fıpkırmadır.

Ölüm, tinin gövdeden ayrılmasıdır. Gövdelerden ayrılan tinlerin geldikleri kaynaktan toplanmaları insanda ötedünya kavramını Ruh, tinsel bir tözdür, ölümsüzdür. Gövdeye egemendir. Ruh gövdeye girmeden önce etkin usta vardır. İnsana bireyselliğini kazandır. Gövdenin yok olması, ruhun varlığını etkilemez. Dirilme tinseldir.

İnsanları yaratan Tanrı, onlara verdiği özgür istençle iyi ile kötüyü seçme olanağı sağladı. İstenç özgürlüğü, usla utku arasında ilkinin üstünlüğünden doğar. İnsan elinden çıkan bütün bağımsız eylemler tanrısal kayra ile gerçekleşir. Özgür istenç tüm insanı Peygamberler de bu bakımdan birer insandır. Ancak, onlarda insanların en yüceleri olan bilginlerde, bilgilerde olduğu gibi bir sezim vardır. Bu üstün sezim gücü, kavrayıp yeteneği peygamberlerin etkin us ile buluşmalarını, gerçekleri kavramalarını sağladı ve kavrayıp vahy adını alır. Üstün anlayıp gücü taşıyan melekler, vahyi peygamberlere ulaştırırlar.

Tanrı, özü gereği bilicidir. Kendi özünü bilmesi yaratmayı gerekli kılar. Ybn Sina İslam dinine ve Kuran'a dayanarak bilmeyi yaratıcı olarak niteler. Yaratma eylemi Tanrı'nın kendi özüne karşılık duyduğu sevgiden dolayıdır. Tanrı tümelleri bilir. Tikellerle ilgili bilgileri tümel nedensellikleri bilmesindedir.

Madde ve biçimin ilişkileri üzerinde bilimleri iç bölümde ele alırlar:

1- Maddeden ayrılmamış biçimlerin bilimi: Doğa bilimleri ya da aşığı bilimler.

2- Maddesinden iyice ayrı biçimlerin bilimi: Metafizik, mantık gibi yüksek bilimler.

3- Maddesinden ancak zihinde ayrılabilen, kimi yerde ayrı kimi yerde bir olan biçimlerin bilimi:

Matematik, geometri, orta bilimler. Zihin bu biçimleri doğru olarak maddesinden soyutlar.

Felsefe ise, kuramsal ve pratik diye ikiye ayrılır. Kuramsal olan, bilmek yeteneğiyle elde edilen bilgileri kapsar. Doğa felsefesi, matematik felsefesi ve metafizik gibi pratik felsefe, bilmek ve eylemde bulunmak üzere elde edilen bilgilere dayanır.

Ybn Sina, gerek Doğu gerekse Batı filozoflarının etkiledi. Gazali, özellikle, ruh anlayışında ondan etkilendi. Ybn Sina'nın deneyi, Gazali'yi kupkuculuk'a götüşdü. Yapıtları 12.yy'da Latince'ye çevrildi, ünü yayıldı. Tanrıbilimci filozof Albertus Magnus, tinin gücü hakkında Ybn Sina'dan yararlandı.

YAPITLAR (başlıca): el-Kanun fi'l-Tıbb, (ö.s), 1593, "Hekimlik Yasası" Kitabü'l-Necat, (ö.s), 1593, "Kurtuluş Kitabı", Risale fi-İlmü'l-Ahlak, (ö.s), 1880, "Ahlak Konusunda Kitapçık", İparat ve'l-Tembihat, (ö.s), 1892, "Belirtiler ve Uyarılar", Kitabü'l-Bıfa, (ö.s), 1900, "Sağlık Kitabı".

=====